

Normandie – pravé rodiště Shakespearovo

Petr Christov

Když jsem byl svými kolegy anglisty pozván na symposion (a pozvání na symposion já přijímám rád – nebudu tvrdit opak) pořádané na katedře, kde se vládne rodným jazykem Rolling Stones a Tonyho Blaira, podivil jsem se, co že budu já, nebohý romanista, na oné vědecké seanci dělat a jak mohou být mým kolegům prospěšné mé poznatky frankofilního teatrologického badatele. Snad jen – napadlo mne v zápětí – že by se jednalo o setkání nad životem a dílem jednoho z nejslavnějších národnostních konvertitů všech dob, kterého většina z vás zřejmě zná pod převzatým pseudonymem William Shakespeare, jehož ale my zasvěcenci nazýváme pravým jeho jménem, jež zní – doslova a do písmene – **Guillaume de Chasque ès Pierre**.

Pojďme se tedy společně podívat na počátky životních osudů muže, jenž byl vyrván ze své kolébky, aby sloužil zemi nepřítelově za kanálem, jež Angličané zvou *The British Channel*, ale my Evropané jej nazýváme *La Manche*. Je to příběh trudný, nicméně pravdivý a vědeckými poznatky a bádáním doložený. Přesto s jistým uspokojením musím konstatovat, že o čtyři století později byla tato anglofonní krádež velkého příslibu francouzské kultury vykoupena opozičním činem ze strany francouzské literatury, jíž se podařilo zcela přirozeným způsobem zmocnit talentovaného mladého spisovatele a milovníka kriketu narozeného kdesi na předměstí irského Dublinu, jehož křestní jména byla Samuel Barclay.¹

Vraťme se však zpět do druhé poloviny století šestnáctého. Se jménem Guillaumovým jsem se – ostatně jako mnozí jiní badatelé, především pak slovatný francouzský historik a literární vědec devatenáctého století Gustave Lanson – poprvé setkal při svých historických výzkumech středověkých dramatických textů na severozápadě Francie, v kraji zvaném Normandie, jenž je – přes mnohá příkoří – svébytným francouzským územím se specifickým koloritem. Skutečnost, že toto území bylo v minulosti několikrát pod nadvládou Angličanů (ba dokonce i Britů!) a úporně se o ně bojovalo, mu sice na kráse nijak nepřidalo, svůj francouzský ráz si však přes nepřízeň osudu dokázalo uchovat.

Vesnička St. Sauveur de Pierrepont se za druhé světové války (v době otevírání západní fronty) stala bojištěm, kde se bily spojenecké jednotky proti divizím vedeným slavným německým polním maršálem Erwinem Rommelem. Spojenecké jednotky malebné městečko velmi poškodily, jedna z bomb svržených spojeneckými letouny dopadla dokonce na místní kostel.² V galorománském kostele z šedého kamene zničeném v průběhu prudkých bojů byl však v roce 1564 (tedy o 380 let dříve) pokřtěn prvorozený syn místního řemeslníka. Byl zapsán v místní kronice jako Guyllaume. Neuvědomělí a málo vzdělaní rodičové mu na popud strýčka Richarda vybrali jméno podle legendárního skotského (sic!) světce Viléma z Rochesteru, jehož nešťastný životní osud dovedl k smrti z rukou sirotka, jehož se v mládí ujal. Do jisté míry tak ale přece jen šťastně předurčili budoucí dráhu malého Guillaumea, neboť svatý Vilém – jak známo – je patronem adoptivních dětí a ochráncem všech proti vraždě. Ve svém budoucím literárním a dramatickém životě si Guillaumek obojího užije více než dost – nevlastních dětí i vražd. A tak mu duchovní ochrana, jíž se mu dostalo v kostele Svatého Vykupitele v Pierrepontu, bude v budoucnu velmi prospěšná.

¹ Příjmením se jmenoval Beckett.

² Je smutnou skutečností, že bomba byla britská a bombardovací letoun, který ji vypustil, se honosil prestižním označením Britské královské letky RAF. Pilotem stroje byl poručík W. W. McPeare, bombometčíkem W. W. McShake, kapitánem posádky byl kapitán M.C. Beth.

Zastavme se ale ještě na chvíli u druhé části Guillaumova jména, tedy u jeho příjmení. Z fragmentu místní kroniky,³ kterou našel zdejší historik Pascal Nydal pod podlahou terasy (či jakéhosi nevzhledného balkónku) jednoho z vesnických domů (v domě zvaném již od 14. století *Juliina pastouška*), se dočteme, že kronikářova ruka zaznamenala chlapcovo příjmení velmi prostě „Chasque ès Pierre“, což bychom volně mohli přeložit jako „každý z kamene“, nicméně pravý význam toho jména je zřejmě mnohem prostší – znamenalo prostě jenom fakt, že se dítě narodilo „v Pierrepontu jako každý (kdokoli jiný)“.

Malý Guillaume byl navíc synem kameníka, z jehož dílny pocházela velká část opracovaných kamenů na stavbu obydlí místních občanů. Zdálo se, že ho jeho jméno, v němž se ozývá slovní základ „pierre“ (kámen), tedy předurčuje k tomu, aby s tímto krajem zůstal navždy spjat.

Ale klidný život francouzského řemeslníka, o němž se mu v kamenné kolébce zhotovené jeho zručným otcem za normandských hvězdnatých nocí zdálo, mu nebyl souzen. Jednoho dne – když malému Guillaumovi táhlo na dvanáctý rok a byl už zdatně vyučen v zacházení s kamenickým kladívkem – se ve vesničce objevili potulní komedianti. Hodný Guillaume do té doby poctivě pomáhal doma i v tatínkově dílně (maminka jim oběma záhy po chlapcově narození zřejmě zemřela, nebo o ní alespoň nemáme žádné zprávy, kromě pochybné zmínky věčně opilého hrobníka Yoricka, jenž byl správcem na místním hřbitově více než celé jedno půlstoletí), ale zalíbilo se mu jejich ryčné chování a okouzila ho jejich bezprostřednost spojená s jistou neomaleností. Všemuh nahrála také skutečnost, že k tomuto setkání došlo v předvečer svatojánské noci a divadelní vábení překonalo chlapcovu lásku k rodné normandské hroudě a nerozvážný mladík se dal do hovoru s hereckou tlupou. Několik skleniček domácího calvadosu, jenž byl a doteď je gastronomickou chloubou regionu, stačilo k tomu, aby se Guillaume do té chvíle věrný rodině, otcově dílně i páleným jablkům ze zahrádky, nechal přesvědčit lákavou vidinou toho, co mu herci naslibovali. Jak napsal později ve svých francouzsky redigovaných pamětech, které se dochovaly ve velmi špatném stavu a odborníci z Národní pařížské bibliotéky v současné době pracují na jejich restaurování, byl okouzlen poněvíc jejich vyprávěním o tom, jak hráli kdesi v nějaké severské zemi na královském hradě jakousi hru o králi, kterému kdosi lil do ucha jed. Působilo to na něho jako velmi humorná historka, kterou komedianti navíc uměli výtečně a s patřičným nasazením podat. Rovněž vzpomíná na to, že uvěřil jejich nabídkám a tomu, že mu slíbili koně. Malý Guillaume prý radostně vykřikl „koně, koně, království za koně“, netušil však, že oním „koněm“ měli na mysli právě jeho a že v budoucnu to bude právě on, kdo potáhne vůz s jejich divadelním nádobíčkem. Když se ho zeptali, jak se mu to líbí (na mysli měli přirozeně svůj způsob života), odpověděl jim, že to chápe jako půjčku za oplátku a že je to bezesporu lepší než krocení zlé ženy a jadrně se při tom zasmál.

Rozloučil se s otcem – ve fragmentu pamětí, jenž byl přeložen do angličtiny, dokonce uvádí, že si přesně pamatuje na to, co poté ve stavu mírné opilosti řekl, bylo to prý: „*Tired with all these, from these would I be gone/ Save that, to go, I leave my love alone*“,⁴ a vyrazil za hranice svého půvabného rodiště a již se do něho nikdy nenavrátil, neboť byl proradnými herci zcela pohlcen. Snad jen díky boží prozřetelnosti se Guillaumovi a jeho komediantské společnosti podařilo ve zdraví přežít bouři panující nad kanálem La Manche, když brázdili jeho vody na plachetnici s hrdým britským jménem Stratford.⁵

Jeho přirozená bystrost, paměť a představitivost byla toho příčinou, že ostatní začali brzo využívat jeho nápadů a nutili ho čím dál častěji, aby pro ně vymýšlel nové příběhy, aby měli

³ Fragment zatím nebyl publikován, jeho originál je uložen v Muzeu lidové kultury v nedalekém St. Nicolas de Pierrepont.

⁴ Možná poznáváte – s obměněným slovesem využil Guillaume tohoto zvolání v jedné ze svých básní.

⁵ Rád bych jen podotkl, že kvalita této lodi rozhodně nedosahovala skvělosti francouzské galeony Othello, jež ve stejné době vyrazila od francouzských břehů k ostrovům Desdemon.

co hrát. Nebohý mladík – volens nolens – tvořil a vlivem prostředí do sebe brzy vstřebal i cizácký jazyk, který byl Guillaumovu vytříbenému normandskému uchu tak cizí a vzdálený. V prostředí anglických uzurpátorů prožil celý svůj další život, ačkoli stále toužil po klidu normandského venkova.

Nepodařilo-li se mu však již nikdy navrátit se do svého rodného kraje fyzicky, vracel se tam alespoň ve svých příbězích. Vzpomínky na dětství se ostatně objevují v celém jeho díle – smutnou příhodu s koněm vtělil do ještě smutnějšího příběhu o strýčku Richardovi a místní reálie ze St. Sauveur de Pierrepont se objevují i v řadě dalších děl – terasa Juliiny pastoušky obývané šílenou Julií se stala idealizovaným balkónem ještě poblázněnější a nerozvážnější Julie Kapuletové. V mnohých hrách s historickou tematikou se pak opakovaně ozývají hrdě témata z velké francouzské národní historie – většinou se jedná o slavné francouzské bitvy (ač ne vždy vítězné) – zmiňme jen pro pořádek Kresčak či Azincourt.

Nejsmutnější na celém Guillaumově osudu je však skutečnost, že ho krutí a podlí Angličané připravili o jeho jméno, neboť věděli, že ho tím navždy (alespoň formálně) zbaví spojenectví s jeho rodištěm v normandském Pierrepontu. Proto se z hrdého obyvatele vesničky St. Sauveur de Pierrepont stal prachspřostý SHAKESPEARE – ale uvažte – nemohli ho přejmenovat alespoň na pana ShakesApplea? Když už ten domácí calvados tak dobře chutná?

(Autor je romanista a teatrolog)